

Інноваційний потенціал традиційної шкільної лекції

*Н. В. Бондаренко,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Розв'язання проблеми запобігання девальвації традиційних методів навчання у некоректному їх трактуванні як неактуальних, а також подолання відчуження учіння й перетворення учня на повноцінного суб'єкта навчальної і дослідницької діяльності вбачаємо в модернізації традиційних методів навчання і зокрема лекції шляхом *аксіологізації*, реалізації їх розвивального потенціалу, *інтелектуалізації*, *проблематизації* й *діалогізації*.

Неунікненність аксіологізації освітнього процесу зумовлена тим, що процес пізнання апріорі включає гносеологічний і аксіологічний аспекти як єдино можливий спосіб пізнання, освоєння й перетворення дійсності. Пізнання органічно поєднує пізнавальне й ціннісне, реалізуючи принцип єдності гносеологічного (когнітивного) й аксіологічного (ціннісного). Гносеологічна ситуація спонукає аналізувати, оцінювати, встановлювати істотні зв'язки, узагальнювати, конкретизувати. Аксіологічна ситуація потребує співпереживання, співрадіння, оцінювання, співчуття тощо. Пізнаючи дійсність, учень розглядає кожен її об'єкт з обох позицій.

Розвивальний потенціал традиційних методів навчання і насамперед лекції нерозривно пов'язаний з інтелектуалізацією, розглядом їх як способів мисленнєвої діяльності й синхронізацією методів навчання і відповідних їм способів мислення.

Проблематизація навчання передбачає залучення учнів до розв'язання проблем, проблемних пізнавальних задач, що значно посилює ефективність проблемної лекції.

Органічність діалогізації освітнього процесу як одного з дієвих способів увідповіднення традиційних методів навчання вимогам сучасності ґрунтується на тому, що компетентнісна освіта розглядає особистість як продукт і результат діалогічного спілкування, тобто як інтерсуб'єктне утворення. Науково доведено, що функціональна *модель діалогової взаємодії суб'єктів освітнього процесу нарощує продуктивність навчання зіставно з традиційним процесом і посилює його розвивальний і виховний ефект*. Останнім часом такі повідомлювальні монологічні методи як лекція збагачено практичними підходами, які уможливають усебічне зацікавлення й усамостійнення учня у ролі дослідника й співдоповідача.

Саме в мотивуванні й стимулюванні учнів якомога частіше виступати у ролі наставників убачається творче застосування навчальних монологів. Монологічна участь учнів зазвичай цілеспрямованіша зіставно з діалогічним вираженням, що засвідчує не так наявність знань, як супутню активність через запитання–відповіді. Задіяні в лекції учнівські монологи зазвичай мають форму реферата, рецензії, огляду подій, фактів, повідомлення, аналізу, критичного огляду, міркувань, участі в дискусії тощо. Трансформація лекції з репродуктивного виду у творчий / продуктивний сприяє тому, що надання готових знань поступається місцем інструктивній діяльності педагога, яка дає змогу учням в осядний спосіб самим здобувати необхідні особисто їм знання, ділитися ними й доходити висновків. А це мотивує, розширює можливості здобувачів освіти, збільшує частку цікавої дослідницької роботи й підготовки ними власних виступів із оприлюднення результатів, створює передумови для тривкого засвоєння знань і усвідомленішого застосування практикоорієнтованих умінь.